

5.4. Ransagning af kommunikation med vidneudelukkede personer.

I retsplejelovens kapitel 18 findes en række regler om vidneudelukkelse og vidnefritagelse. I § 170, stk. 1, om præster, læger og advokater, er der således fastsat regler, som udelukker disse personer fra afgivelse af vidneforklaring. Baggrunden herfor er hensynet til det særlige tillidsforhold mellem sigtede og den vidneudelukkede. Endvidere er der i § 171, stk. 1, om sigtedes nærmeste pårørende og § 171, stk. 2, om personer, for hvem afgivelse af forklaring kan medføre straf, tab af velfærd eller anden væsentlig skade, regler om vidnefritagelse, hvor afgivelse af forklaring vil medføre en loyalitetskonflikt for vidnet. Endelig findes særlige regler i § 172 om journalisters adgang til kildebeskyttelse, i § 170, stk. 3, om vidneudelukkelse for personer, der er undergivet særlig tavshedspligt, og i § 169 om tjenestemænd.

Disse regler suppleres af to regler om beslaglæggelse og editionspligt med hensyn til dokumenter m.v.:

I § 824, stk. 2, er det således bestemt, at skriftlige meddelelser mellem sigtede og de i §§ 169-170 nævnte personer ikke er genstand for beslaglæggelse, så længe de er i sidstnævnte personers besiddelse, og disse ikke sigtes for delagtighed i forbrydelsen.

Editionspligt (d.v.s. pligt til at forevise eller udlevere dokumenter m.v.) kan endvidere efter retsplejelovens § 827, stk. 1, ikke pålægges de i §§ 169-172 nævnte personer, såfremt der derved vil fremkomme oplysninger om forhold, som vedkommende vil være udelukket fra eller fritaget for at afgive forklaring om som vidne.

I forbindelse med disse regler kan nævnes bestemmelsen i retsplejelovens § 772, stk. 2, om en varetægtsfanges ret til ukontrolleret brevveksling med forsvareren og visse offentlige myndigheder og reglen i § 771, stk. 1, in fine, om arrestanters ret til ukontrolleret besøg af deres for-

svarer.

Spørgsmålet om, i hvilket omfang de hensyn, der ligger bag de nævnte regler om vidnefritagelse og -udelukkelse, om forbud mod beslaglæggelse og om begrænsning i editionspligt m.v., bør medføre begrænsninger i politiets adgang til at foretage eller udnytte indgreb i meddelelseshemmeligheden med hensyn til kommunikation mellem en mistænkt og de nævnte personer, er drøftet i udvalgets betænkning nr. 1023/1984, side 104-110. Overvejelserne mandede ud i bestemmelserne i retsplejelovens § 782, stk. 2, og § 791, stk. 3.

§ 782, stk. 2, forbyder indgreb i meddelelseshemmeligheden (bortset fra teleoplysning, jf. § 780, stk. 1, nr. 3) med hensyn til en mistænks forbindelse med personer, der efter reglerne i § 170 er udelukket fra at afgive forklaring som vidne, d.v.s. præster, læger og advokater samt medhjælpere for disse personer. § 791, stk. 3, påbyder destruktion af materialet, hvis sådant indgreb i meddelelseshemmeligheden har fundet sted (hvad der på grund af indgrebets tekniske udførelsesmåde undertiden ikke kan undgås), medmindre materialet giver anledning til, at der rejses sigtelse for strafbart forhold mod den vidneudelukkede person, eller at hvervet som forsvarer bliver frataget den pågældende.

Der er altså vedrørende indgreb i meddelelseshemmeligheden ikke fundet grundlag for at gennemføre begrænsninger med hensyn til kommunikation med tjenestemænd (jf. retsplejelovens § 169), med sigtedes nærmeste pårørende (jf. § 171, stk. 1) eller med journalister (jf. § 172).

De gældende regler i retsplejeloven regulerer ikke, i hvilket omfang ransagning kan ske med hensyn til kommunikation mellem en mistænkt og de i §§ 169-172 nævnte personer. Som anført ovenfor side 30 har spørgsmålet givet anledning til en del retssager i den senere tid, ligesom spørgsmålet er behandlet i teorien.

Efter udvalgets opfattelse er der ved ransagning - ligesom ved indgreb i **meddelelshemmeligheden**, jf. retsplejelovens § 782, **stk. 2** - kun grundlag for i loven at foretage begrænsning med hensyn til kommunikation mellem en mistænkt og de personer, der efter reglerne i § 170 er udelukket fra at afgive forklaring som vidne. Dette gælder efter paragraffens stk. 1 præster, læger og advokater og efter stk. 4 disses medhjælpere.

Udvalget finder ikke grundlag for at foreslå begrænsninger med hensyn til kommunikation med nære pårørende og kan herom henvise til flertallets bemærkninger i betænkning 1023/1984, side 109. Heller ikke kommunikation med journalister, tjenestemænd eller særlige rådgivere for den mistænkte, f.eks. revisorer eller bankrådgivere, er der grund til at fastsætte regler om. I praksis vil man dog formentlig stille særlige proportionalitetskrav til sådanne ransagninger, jf. U 1980.907 H og U 1985.711 O.

Der er i udvalget enighed om, at reglen om begrænsning af ransagning med hensyn til præster, læger, advokater og disse personers medhjælpere bør udformes med model i retsplejelovens § 782, stk. 2, om indgreb i meddelelshemmeligheden, således at den omfatter "personer, som efter reglerne i § 170 er udelukket fra at afgive forklaring som vidne". Det følger heraf, at undtagelsen er absolut for så vidt angår mistænktens kommunikation med præster i folkekirken eller anerkendte trossamfund og forsvarere i en straffesag, idet der for disse personers vedkommende ikke er dispensationsadgang i § 170. For så vidt angår læger og andre advokater end forsvarere, for hvem der i § 170, stk. 2, er hjemmel til under særlige omstændigheder at pålægge vidnepligt, vil der derimod ganske undtagelsesvis kunne foretages ransagning, hvis betingelserne for at pålægge vidnepligt efter § 170, stk. 2, er til stede. Da konstateringen heraf imidlertid kræver en retslig afgørelse, vil indgrebet først kunne iværksættes, når retskendelse herom foreligger, men vil ikke kunne ske på grundlag af politiets forudgående beslutning, selv om der foreligger "periculum in mora".

Vedrørende den nærmere afgrænsning af anvendelsesområdet for reglen har der ikke kunnet opnås enighed i udvalget.

To medlemmer (Ove Hansen og Merethe Stagetorn) finder, at de begrænsninger, som gælder for de af § 170, stk. 1 og stk. 4, omfattede personer med hensyn til afgivelse af vidneforklaring og pligt til edition, jf. retsplejelovens § 827, stk. 1, også bør gælde generelt med hensyn til foretagelse af ransagning. Disse medlemmer foreslår derfor udformning af en regel, hvorefter ransagning slet ikke må foretages hos de personer, der i medfør af § 170, stk. 1 og stk. 4, er udelukkede fra at afgive vidneforklaring i sagen. De hensyn, der ligger bag reglerne i § 170, stk. 1 og stk. 4 - at beskytte det særlige fortrolighedsforhold, der bør kunne bestå mellem læge og patient, mellem advokat og klient og mellem en præst og den, der opsøger ham med henblik på sjælesorg - taler med vægt for helt at undtage disse personer fra ransagning.

De nævnte medlemmer af udvalget mener, at det ikke er tilstrækkeligt, at kommunikationen mellem den mistænkte og de omhandlede personer beskyttes. De begrænsninger, der gælder for disse personers vidnepligt og editionspligt, bør også gælde generelt ved ransagning.

Et flertal af udvalgets medlemmer (Dalgas Rasmussen, Hesselbjerg, Hjorth, Kirk-Sørensen og Finn Larsen) finder ikke, at ransagning generelt bør være udelukket hos de personer, der i medfør af § 170, stk. 1 og 4, er udelukket fra at afgive vidneforklaring. En sådan regel gælder ikke i dag, og i praksis foretages der - omend kun i sjældne tilfælde - sådanne ransagninger, jf. U 1984.762 H. Det af mindretallet foreslåede generelle forbud mod ransagning hos de omhandlede personer vil - navnlig for så vidt angår advokater - kunne medføre en betænkelig indskrænkning i politiets muligheder for at opklare visse typer af økonomisk kriminalitet. Det må herved erindres, at advokater ikke blot virker som rådgivere for deres klienter, men også undertiden i større eller mindre omfang som forret-

ningsførere for disse varetager udfærdigelse og indgåelse af kontrakter, oprettelse af selskaber, mødeledelse, førelse af byggeregnskaber **etc.** Det vil være helt uacceptabelt, hvis politiet afskæres fra at gøre sig bekendt med det materiale, der i den forbindelse opbevares hos advokater. Det må også erindres, at i samme øjeblik den pågældende advokat er blevet forsvarer for den mistænkte - og herved er det tilstrækkeligt, at den mistænkte vælger advokaten som forsvarer; en beskikkelse kræves ikke i § 170, stk. 2 - vil beskyttelsen mod ransagning efter mindretallets forslag være absolut, således at end ikke retten med støtte i § 170, stk. 2, har mulighed for at træffe bestemmelse om ransagning. Hvis den af mindretallet foreslåede regel gennemføres, kan man frygte, at personer, der i økonomiske anliggender bevæger sig på eller ud over kanten for det strafbare, bevidst vil søge at gøre belastende materiale utilgængeligt for politiet ved at deponere det hos deres advokater.

Derfor mener udvalgets flertal, at begrænsningen i ransagningsadgangen kun bør omfatte kommunikationen med de efter § 170 vidneudelukkede personer og disse personers notater og lignende vedrørende den mistænkte. En tilsvarende begrænsning blev foretaget af Østre Landsret i kendelsen i U 1954.901. Derimod bør politiet ikke generelt afskæres fra at foretage ransagning hos vidneudelukkede personer - bortset fra hemmelig ransagning, jf. nedenfor side 101.

Med ordene "notater og lignende" tænkes på f.eks. lægers journaler, advokaters notater om samtaler med klienter eller om indhentede oplysninger vedrørende disse samt advokaters procedurenotater. Begrænsningen omfatter både nedskrevne notater og oplysninger, der opbevares på anden måde, f.eks. i elektroniske medier. Derimod er dokumenter, kontrakter, brevveksling med andre end klienten, regnskaber og mødereferater udfærdiget af andre end advokaten ikke unddraget fra ransagning.

Ved således kun at inddrage kommunikation med den mistænkte og den vidneudelukkedes egne notater fra ransagning

bringes reglen i en vis harmoni med retsplejelovens § 782, stk. 2, om indgreb i meddelelshemmeligheden og (med undtagelse af persongruppens afgrænsning) med § 824, stk. 2, om beslaglæggelse. Af betydning for flertallets indstilling er det tillige, at der i praksis antages at gælde en skærpet proportionalitetsafvejning ved de omhandlede ransagninger.

Lovudkastets regler om begrænsninger i ransagningsadgangen er på grundlag af udvalgsflertallets indstilling udformet således, at § 794, stk. 3, vedrører den del af kommunikationen, der befinder sig hos den mistænkte, og § 795, stk. 2, vedrører kommunikation og notater, der befinder sig hos præsten, lægen eller advokaten. Begge bestemmelser omfatter både originale meddelelser, der er kommet frem til modtageren, og kopier, som afsenderen har beholdt. Under forsendelsen er de pågældende meddelelser omfattede af reglerne om indgreb i meddelelshemmeligheden, jf. retsplejelovens § 782, stk. 2.

Lovudkastets § 794, stk. 3, er mere vidtgående end den gældende regel i § 824, stk. 2, om beslaglæggelse, der ikke omfatter materiale hos en mistænkt. Udvalget har imidlertid fundet, at der i konsekvens af f.eks. reglen i § 772, stk. 2, om ukontrolleret brevveksling mellem en varetaget arrestant og forsvareren også bør være en beskyttelse af brevvekslingen, når den er i den mistænktes besiddelse. Reglen omfatter - i modsætning til § 795, stk. 2 - ikke den mistænktes notater vedrørende et møde med en vidneudelukket person. En regel herom ville give den mistænkte mulighed for at bringe alle sine notater i ly for politiets ransagning ved at hævde, at der er tale om notater fra møder med en advokat, læge **etc.** Af tilsvarende grund må politiet også vedrørende korrespondance have mulighed for at sikre sig, at der virkelig er tale om kommunikation med en vidneudelukket person.

Hvis politiet under ransagning hos en mistænkt støder på en konvolut, som synes at indeholde et brev fra den mistænktes advokat, må politiet undlade at åbne konvolutten.

Såfremt der er grundlag for mistanke om, at konvolutten indeholder andet end de fra ransagning undtagne meddelelser, må politiet imidlertid kunne foretage en foreløbig beslaglæggelse af konvolutten med henblik på at få rettens afgørelse af, hvorvidt konvolutten kan åbnes til konstatering af dens indhold. **Såfremt** indholdet viser sig at være kommunikation med de af § 170, stk. 1 eller 4, omfattede personer, kan ransagning ikke foretages, medmindre retten træffer beslutning i medfør af § 170, stk. 2. Findes der ikke grundlag herfor, kan meddelelsen ikke anvendes som bevis eller konfiskeres, og beslaglæggelsen må ophæves, jf. § 824, stk. 2.

Såfremt politiet ved et tilfælde bliver bekendt med de af bestemmelsen omfattede meddelelser, f.eks. fordi det ikke umiddelbart fremgår af et brev, at dette er afsendt af en af de af § 170, stk. 1 eller 4, nævnte personer, må politiet være afskåret fra at anvende de herved fremkomne oplysninger som bevis i sagen.

Lovudkastets § 795, stk. 2, om kommunikationsmateriale og notater, der befinder sig hos en vidneudelukket person, indebærer, at såfremt politiet under en ransagning finder sådant materiale, må politiet afstå fra at gøre sig bekendt med oplysningerne. Hvis politiet ved en fejl får kendskab til de undtagne oplysninger, må disse ikke bruges som bevis i retten. Dette gælder dog ikke, hvis oplysningerne giver anledning til, at der rejses sigtelse for strafbart forhold mod den vidneudelukkede person, eller at hvervet som forsvarer bliver frataget den pågældende, jf. princippet i retsplejelovens § 791, stk. 3, in fine. Udvalget har ikke fundet det nødvendigt at foreslå indsættelse af en hertil svarende udtrykkelig regel i ransagningskapitlet.

5.5. "Hemmelig" ransagning.

Retsplejelovens regler om ransagning må såvel efter deres tilblivelseshistorie som efter reglernes nærmere indhold - herunder § 799, stk. 1, om opfordring til at være til ste-